

2. Гуманітарні науки. – № 2. – 2001.

3. Вибір професії. Сайт міністерства праці та соціальної політики України // www.dcz.gov.ua/kha/control/.../article

Бадєєва Людмила Іванівна

доцент кафедри українознавства ХНУРЕ,

кандидат історичних наук, доцент

e-mail: liudmyla.badieieva@nure.ua

РОЗКРИТТЯ ІСТОРИКОМ ВАЦЛАВОМ СОБЄСЬКИМ ПОСТАТІ ГУМАНІСТА XVI СТ. СТАНІСЛАВА ОРІХОВСЬКОГО

Постать українсько-польського гуманіста Ст. Оріховського привертає до себе значну увагу як в українській, так і в європейській історіографії. Ґрунтовний аналіз присвячених творчості Ст. Оріховського праць належить сучасному досліднику Д. Вирському. На його думку, контраверсійність поглядів гуманіста сприяла формуванню в Україні, Польщі та Росії «національних візій», різноманітних оцінок гуманістичного доробку Ст. Оріховського [1; с. 6]. Для розуміння польської «національної візії» творчості Ст. Оріховського показовими є праці історика першої третини ХХ століття В. Собєського (1872–1935).

В. Собєський народився в жовтні 1872 р. у Львові. Його батько Станіслав деякий час був директором польської гімназії в іншому українському місті Снятині (сучасна Івано-Франківщина). Історичну освіту В. Собєський здобув у Кракові. Крім того, слухав лекції і відвідував семінар відомого німецького вченого К. Лампрехта в Лейпцигу [8; с. 10–11].

За оцінкою польського історіографа праць В. Собєського Ст. Гржибовського, Вацлав належав до молодого покоління істориків краківської школи першої третини ХХ століття. Для цього покоління

польських істориків були характерні чіткі політичні погляди, що багато в чому визначали тенденції їхніх історичних досліджень [8; с. 9].

В. Собеський відзначався також глибоким знанням джерельного матеріалу XVI–XVII ст. Він брав участь у виданні листування польського державного діяча Я. Замойського, засновника Академії у Замості, яка сприяла розвитку освіти і в Україні. В. Собеський написав низку праць про політичний аспект ідейно-релігійної боротьби у Польщі XVI ст.: «А не про віру...Суперечки про конфедерацію варшавську 1573 р.» (1923 р.), «Король чи тиран» (1926 р.), «Трибун люду шляхетського (посмертне видання 1965 р.). Про вплив праць В. Собеського на польську історіографію XX ст. свідчить перевидання його праць у 1970-х роках [8]. Отже, маємо підстави для розгляду ставлення В. Собеського до постаті Ст. Оріховського (1513–1566) в окремій статті.

Виклад основного матеріалу. Особистість і творчість Ст. Оріховського В. Собеський розглядав під кутом впливу на перебіг релігійно-політичного життя Польського королівства. На його думку, ідейно-політична позиція Ст. Оріховського визначається суто особистими цілями, передусім бажанням позбутися пут celibату [8; с. 196].

Саме це спонукало Оріховського виступити на підтримку вождя польських протестантів А. Гурки і в трактаті «Oratio Junebris» (1548) змалювати портрет потворного тирана-монарха. При цьому Оріховський значно перевищив деспотичний потенціал польської монархії і не бачив політичної шкоди від подальшого послаблення королівської влади. В. Собеський прийшов до висновку, що Оріховський протягом всього свого життя залишався ворогом власного короля і «пророком польської «золотої вольності» [8; с. 197].

Тенденційність погляду дослідника на постать гуманіста очевидна. Аналіз трактату «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу», здійснений сучасним українським дослідником В. Скибою, вказує на розуміння Станіславом Оріховським необхідності керівної ролі монархії і на потребу узгодження зусиль основ-

них елементів держави: короля, сенату і сейму [7; с. 121]. Звернення до інших праць Ст. Оріховського також спростовує думку про те, що його суспільним ідеалом був шляхтич-свавільник. Аналіз історико-біографічної праці Станіслава Оріховського «Життя та смерть Яна Тарновського» дозволяє з'ясувати погляд гуманіста на ідеального члена суспільства. До чеснот шляхетського дому Тарновських Оріховський відносить, по-перше, благочестя – «рід Тарновських ніколи не породив ні поганина, ні відступника, ні єретика» [5; с. 259].

По-друге, рід Тарновських постійно надавав значні й славні послуги королівству. По-третє, батьки Тарновського забезпечили його виховання, навчання, підготували його до служби державі. Ст. Оріховський прямо засуджує шляхтичів, які нехтували громадським обов'язком і підготовкою до його виконання. «Ти, шляхтичу, нікуди з дому не виїжджаючи, про доброту і чесноти немов зі сну матимеш уяву. Тільки й будеш, мов очманілий репетувати: шляхтич я вільний. Невже ти гадаєш, що свобода – те саме, що сваволя» [5; с. 264].

Отже, ідеал людини Ст. Оріховського – це передусім громадянин держави, член її політичної нації, особа, придатна до виконання покладених на неї обов'язків. У трактовці шляхетства-громадянства Станіслав Оріховський робить наголос не на походженні, а на особистих заслугах, і вважає, що без самовдоюконалення можна втратити шляхетський статус. Висунувши ідею освіченої монархії і право як механізм її функціонування, Ст. Оріховський розумів, що збереження суспільних позицій шляхетства потребує освіти [2; с. 36]. Помисли Ст. Оріховського обертаються довкола думки, що шляхта призначена втілити найвищі ідеали суспільства й саме у такий спосіб піднятися над іншими станами.

Таким чином Ст. Оріховський дотримувався панівної ув Польському королівстві ідеології сарматизму, національної виключності та месіанської ролі шляхти. У праці «Квінкункс» Оріховський наголошує, що шляхтич Польського королівства «гордий вольністю і святою свободою, тобто має однакові зі своїм королем вольності» [6; с. 361].

В. Собеський також закидає Ст. Оріховському ідейне натхнення рокошу – збройного опору шляхти королівській владі. Вважаючи польську церкву обороною проти королівської тиранії, Ст. Оріховський, на думку В. Собеського, ідейно підготував збройний виступ католицької шляхти проти короля [8; с. 197]. Окрім мотиву особистої ворожості до короля, Собеський вказує на вплив німецького протестантизму на творчість Ст. Оріховського. Саме послідовникам Мартина Лютера було притаманне невизнання влади, освяченої католицькою церквою. По-друге, В. Собеський вказує на зацікавленість польських протестантів в обранні королем бранденбургського курфюрста, васала, як імператора Священної Римської імперії, так і Корони Польської [8; с. 197].

Звинувачення дослідника на адресу гуманіста здаються перебільшеними. По-перше, Ст. Оріховський у своїх працях не пов'язував право громадян на збройний опір королівській владі з політичною ситуацією в Польщі. У «Напученню польському королю Сигізмунду Августу» Станіслав Оріховський висуває основним завданням відсіч агресії Турецької імперії. Гуманіст вважає, що після розгрому Угорщини турецький султан Сулейман нападе саме на Польщу. Особливі побоювання Ст. Оріховського викликає турецька загроза його рідному краю – Русі.

«Іди, королю, – пише Оріховський, – у ту частину держави, якій ворог більше загрожує. Передусім прямуй у Русь, мешканці якої зазнають численних ворогів» [3; с. 52]. Захист від турецької загрози розглядається як головне завдання короля і шляхетства Польського королівства і в праці Ст. Оріховського «Про турецьку загрозу».

Метою турецької агресії Станіслав Оріховський визначає прагнення знищення християнської держави і вважає, що лише воєнною силою Польща може зупинити мусульманську навалу [4; с. 97].

Станіслав Оріховський був певен, що Польське королівство вийде переможцем із війни з «азійською нечистю». До передумов перемоги він відносив такі чинники, як внутрішня злагода в державі, правові стосунки між королем і шляхетством, створення численного війська, визначення вправних полководців.

Отже, співставлення праць Вацлава Собеського з оригінальними творами польсько-українського гуманіста Станіслава Оріховського доводить певну упередженість польського дослідника щодо суспільного резонансу творчості гуманіста.

У більш широкому контексті спростовується думка польської історіографії про те, що гуманістичні ідеї на польському ґрунті мали негативний, руйнівний характер в історії польської держави. Станіслав Оріховський у своїй творчості та громадській позиції виступає не лише як людина високих розумових здібностей, а й патріот держави, з якою пов'язана доля його рідного краю.

Подальшою перспективою є розгляд праць представників краківської історичної школи першої третини ХХ ст., у яких у різній мірі розглядаються питання існування в Польському королівстві українських земель у часи, що передували створенню Речі Посполитої (1569 р.).

Література

1. Вирський Д. Ст. Оріховський – Роксолан як історик та політичний мислитель: автореф. канд. дисерт. на здоб. наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07.00.06 / Дмитро Вирський. Дніпропетровськ, 2000. 18 с.

2. Нічик В.М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (ХVI – поч. ХVII ст.). Київ: Наук. думка, 1991. 382 с. С. 12–63.

3. Оріховський Ст. Життя і смерть Яна Тарновського // Українські гуманісти епохи Відродження: антологія у 2-х ч.; упоряд. В.Д. Литвинова; відп. ред. В.М. Нічик. Київ: Наук. думка, 1995. Ч.І. С.254–293.

4. Оріховський Ст. Квінкункс, тобто взірець устрою Польської держави// Українські гуманісти епохи Відродження: антологія у 2-х ч.; упоряд. В.Д. Литвинова; відп. ред. В.М. Нічик. Київ: Наук. думка, 1995. Ч.І. С.294–404.

5. Оріховський Ст. Напучення польському королеві Сигізмунду Августу // Українські гуманісти епохи Відродження: антологія у 2-х

ч.; упоряд. В.Д.Литвинова; відп. ред. В.М. Нічик. Київ: Наук. думка, 1995. Ч.І. С.23–61.

6. Оріховський Ст. Про турецьку загрозу //Українські гуманісти епохи Відродження: антологія у 2-х ч.; упоряд. В.Д. Литвинова; відп. ред. В.М. Нічик. Київ: Наук. думка, 1995. Ч.І. С.61–109.

7. Скиба В.Й. Про трактат С.Оріховського «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу» // Український історичний журнал. 1996. №3. С.119–130.

8. Sobieski W. A nie o wiere // Sobieski W. Trybun ludu shlacheckiego. Warszawa, 1978. 408 str. Str. 238–250.

9. Sobieski W. Krol cry tyran /W. Sobieski // Sobieski W. Trybun ludu shlacheckiego. –Warszawa, 1978. 408 str. Str.187–208.

Берестова Алла Анатоліївна

*доцент кафедри фундаментальних та
суспільно-гуманітарних наук НФаУ,
кандидат філологічних наук, доцент
e-mail: balla19682802@gmail.com*

Лисенко Наталя Олександрівна

*доцент кафедри педагогіки та психології ІПКСФ НФаУ,
кандидат філологічних наук, доцент
e-mail: natalilisenko1977@gmail.com*

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЛІКАРІВ-ЛАБОРАНТІВ ЯК ЗАПОРУКА
УСПІШНОЇ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ**

Мова є критерієм освіченості та індивідуальності людини, вирізнювальною рисою особистості лікаря.

Мовна особистість у процесі становлення й розвитку проходить кілька етапів: від рівня мовної правильності (вироблення орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних навичок, вміння будувати нескладні